

ERKEN 20. YÜZYILDA KADINLARIN EĞİTİMİ, TOPLUMSAL CİNSİYET VE MUHAFAZAKÂRLIK: BRİTANYA VE ÇİN ÖRNEKLERİ

*Yekta ZÜLFİKAR**
*Zeyneb ÇAĞLIYAN İÇENER***

Kadınların örgün eğitime dahil edilmesi meselesinde geçtiğimiz iki yüzyıl içerisinde ciddi mesafe katedildiği bilinmektedir. Bunun için kadınların tıpkı seçme/seçilme hakkını elde etme sürecinde olduğu gibi ciddi bir uğraş vermek durumunda kaldığı çeşitli araştırmalarla ortaya konmaktadır. Bu mücadelede Batı toplumlarındaki feministlerin rolünü ön plana çıkaran çalışmaların literatüre hakim olduğu açıktır. Muhafazakâr bir duruşa sahip kadınların kadınların eğitimi konusunda kat edilen mesafede nasıl bir rol oynadıkları ya da bu sürece katkı sağlayıp sağlamadıkları hakim feminist söylemin gölgesinde kalarak kendine fazlaca yer bulamamıştır. Şüphesiz bunda feministlerin kadın hakları konusunda elde edilen ilerlemeyi tekelleştirmesinin payı olduğu kadar muhafazakârların organize hareket etmiyor oluşlarının da payı vardır. Farklı coğrafyalara, farklı kültürlere nüfuz edip hitap edebilen evrensel bir feminist hareketin aksine, benzer nitelikte olup da farklı coğrafyalardaki muhafazakâr kadınları hak mücadelesinde birleştiren, birbirleriyle etkileşimde tutan bir kollektif hareket yoktur. Dolayısıyla muhafazakâr

* Lisansüstü Öğrencisi, İstanbul Şehir Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü.

** Yrd. Doç. Dr., Bursa Orhangazi Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü.

duruşa sahip kadınların farklı çıkış noktaları ve gerekçelerle de olsa verdikleri hak mücadelesi cılız bir tonda ve ancak münferit yerel çalışmalarda işlenmektedir. Geç Viktoryen dönemi Britanyası'nda kadınların yüksek öğrenim hakkını elde etme mücadelesinde geleneksel cinsiyet rollerine muhafazakâr bir bakış açısıyla yaklaşan kadınların gösterdikleri çabayı ortaya koyan Julia Bush'un makalesi literatürdeki bu boşluğu doldurma gayreti içerisinde olması nedeniyle mühim bir çalışmadır. Nitekim Bush'un da işaret ettiği gibi 20. Yüzyıl feminist tarihçilerinin çoğunlukla görmezden geldiği ya da küçümsediği, kadınların eğitimi reformunu toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması meselesinden ayrı olarak ele alan reformcu muhafazakârların eğitime katılım mücadelesindeki rollerini incelemek aslında bizleri feminist, anti-feminist tanımlamalarının dillendirildiğinden daha muğlak ve karmaşık olduğu sonucuyla da yüz yüze getirmektedir (s. 387).

Paul J. Bailey'nin 20. Yüzyıl Çin örneğinde kadınların eğitimi meselesini muhafazakârlık ekseninde ele aldığı makalesi ise Bush'un Batı odaklı perspektifiyle karşılaştırma yapmayı mümkün kılan bir Batı dışı tecrübe sunmaktadır. Osmanlı/Cumhuriyet dönemi modernleşme hareketlerine odaklanan araştırmacılar için, Bailey'nin aktardığı 20. Yüzyıl Çin modernleşmesinin özellikle kadınların eğitimi meselesinde kendini gösteren söylem ve pratiklerini incelemek ağırlıklı olarak Batı'yla karşılaştırmalı yapılan okumaların dışında bir farklı okuma imkanı doğurma potansiyeli taşımaktadır. Bu noktada Bailey'nin incelediği muhafazakâr duruşun modernleştiriciliğini vurguluyor olması kayda değer bir başlangıç noktası teşkil etmektedir.

Türkiye'de muhafazakârlık çalışmalarının belki de en zayıf halkasını oluşturan kadın meselesine bu iki örneğin sunduğu kesitlerden istifade ederek bakmak önemli bir adım olacaktır. Çin ve Britanya'da 20. Yüzyılın başında siyasi ve ekonomik açıdan ciddi dönüşümlerin yaşandığı bir dönemde kadınların eğitimi ve muhafazakârlık ilişkisine eğilen söz konusu iki makale sergiledikleri farklılıklar kadar benzerliklerle de muhafazakârlık ve kadın meselesinde farklı zaman ve mekanlara açılan bir pencere oluşturmaktadır. Muhafazakâr yaklaşımların ortaya çıkışı ve etkinleşmesi coğrafyadan coğrafyaya, kültürden kültüre çeşitlilik arz ederken konu kadın meselesine gelince farklılıkların silikleşmesi oldukça manidardır ve incelenmeye muhtaç bir durumdur.

Britanya’da Muhafazakâr Kadınlar: Eğitim için Gözardı Edilmiş Destek Kaynağı

Bush’un Geç Viktoryen dönemi Britanyası’nda kadınların yüksek öğrenim hakkına ilişkin verilen mücadeleyi geleneksel cinsiyet rollerine muhafazakâr bir bakış açısıyla yaklaşanlar açısından ele aldığı makalesinde kendileri de eğitimci/yazar olan dört kadın muhafazakârın - Mary Ward, Louise Creighton, Elizabeth Wordsworth ve Lucy Soulsby- kadın eğitimi konusuna katkıları, verdikleri mücadele çerçevesinde inceleniyor. Bush, bu kadınların kadınların eğitimi meselesinde en etkili öncü isimlerden olduklarını ileri sürmediğini ama dördünün de yaşadıkları dönemde kadınların eğitimi taraftarı olarak tanınan ve itibar edilen isimler olmaları nedeniyle görüşlerinin eğitim tarihi ve “Kadın Meselesi” araştırmalarında yer verilmeyi hak ettiğini vurgulamaktadır (s. 393).

Kadınların yüksek öğrenim hakkının ciddi destekçisi olan bu muhafazakâr kadınlar bunu geleneksel cinsiyet rollerine meydan okumanın değil bilakis bu rollerin bir gereği olarak görmüşlerdir. Kadın ve erkeği birbirinden ayıran şeyin zayıflık olmadığını düşünen söz konusu dört ismin yüksek öğrenimi savunmalarının ardında ise kadınların kendilerine has vazifeleri için hususi yetenekler veya güçlü yönler barındırdıkları fikri yatmaktaydı. Eğer kadın erkeğin görevini yapmaya çalışsa ne kendi işini düzgün yapabilecekti ne de erkeğin işini başarabilecekti. Bu fikri Bush o dönemin kadınlarından birinin yazısını özetleyerek şöyle anlatıyor: “Kadın eğitimi –şayet kadına özgü farklılıkların yararlı etkisini takviye ediyorsa- kadınlara ve onlar sayesinde de Britanya toplumuna ve imparatorluğa fayda sağlayacaktır.” (s. 388). Hâsılı kadın kadınlığını, erkek de erkekliğini bilecek ve böylece dengeli ve oturaklı bir toplum kurulmuş olacaktır. Dengeli toplum ülküsünün Bailey’nin makalesindeki “modernleştirici muhafazakârlar” tarafından Çin örneğinde de paylaşıldığını söylemek mümkündür.

Bush, söz konusu muhafazakâr kadınların argümanlarını genel hatlarıyla böylece ortaya koyduktan sonra, kadınların yüksek öğrenimi üzerine yazılanlarla alâkalı kapsamlı bir literatür taraması sunuyor. Kadın hakları mücadelesi ağırlıklı olarak “eşitlik” kavramıyla eşleştirilerek anlaşıldığı ve araştırıldığı için geleneksel cinsiyet rollerine muhafazakâr bir bakış açısıyla ve “farklılık” kavramı üzerinden yaklaşan kadınların,

özellikle eğitim hakkı mücadelesinde kadınlara has ihtiyaçları önceliklelerinin mücadeleyi zayıflattığı iddiasında olanlar tarafından yok sayılmaya terk edildikleri ileri sürülebilir. Nitekim Bush'un hazırladığı kapsamlı taramadan muhafazakâr kadınların yaptıklarının ve eforlarının hak ettiği ilgi ve tanınmayı görmediklerini anlıyoruz. Bush bu noktada feminist ve anti-feminist nitelendirmelerin tartışmalara getirdiği kutuplaştırıcı etkiyi sorumlu tutmakta ve bu tarz tasniflere alternatif olarak şunu sunmaktadır: "Tamamen zıt iki kutup olarak sergilenmektense feminizm ve antifeminizm, genişletilmiş bir fikir spektrumunda birbiriyle bağlantılı perspektifler olarak anlaşılmalıdır" (s. 393).

Bush'un bu çalışmada amacının kadınların yüksek öğretime katılımı meselesinde kaydedilen ilerlemenin feminist literatürü bir yana koyup alternatif bir açıklama getirmek değil tarihsel yorumlamalarda ortaya çıkan muvazenesizliği gidermek olduğunu belirtmesi (s. 388) gözden kaçırılmaması gereken bir noktadır. Kadınlara oy hakkı verilmesini savunanlar (suffragists), kadınlara oy hakkı verilmesine destek veremeyenler (non-suffragists) ve hatta kadınlara oy hakkı verilmesine karşı olanların (convinced anti-suffragists) Viktoryen dönemi Britanya'sı kadın eğitim reformu hareketinde bulduklarına işaret eden Bush'un bu çeşitliliği ortaya koyması (s. 388) çalışmanın vurgulanan amacıyla örtüşmektedir. Benzer bir çeşitliliği geleneksel cinsiyet rolleri açısından muhafazakâr yaklaşıma sahip kadınların kendi aralarında da görmek mümkündür. Makalede geniş bir biçimde incelenen dört kadının sonradan kadınların oy kullanma hakkıyla alâkalı fikirleri farklılaşsa da yazıları ve konuşmaları eğitim fırsatlarının muhafazakâr kadının sosyal ve ailevi rolü tahayyülüyle nasıl bağdaştırılabileceğini göstermektedir. Dördü arasındaki en temel ortak nokta, kadın için olan eğitimi "kadının toplumda mukadder kılınmış rolünü pekiştirmek ve onun etkisini evrensel cinsiyet eşitliği üzerine tehlikeli iddialarda bulunmadan ziyadeleştirmek" olarak görmeleridir (s. 396). Ward kadınların eğitiminin onları özelde ve genelde belirgin bir şekilde kadınlık görevleri için yetkinleştirmek amacına hizmet etmesi gerektiğini yazıyor. Creighton, sonradan kadınlara oy hakkı için destek olsa da ilk başta "evlilik ve anneliğin kadının hayatındaki merkez" olduğunu vurguluyor (s. 397).

Bu noktada, Bush, kadın eğitimine destek çıkanların, her ne kesimden olurlarsa olsunlar, yani feminist, oy kullanma taraftarı ya da muhafa-

zakâr, hepsinin bir şekilde evlilik ile akademik eğitimin aslında uyumlu olduğunu ve “ikisinin de kadının daha geniş Hristiyan misyonu içinde ne kadar değerli olduğunu” savunduklarını söylüyor. Modern topluma katkı sağlayabilmeleri için kadınların eğitilmelerinin onlar için en iyisi olacağını yazan feminist Emily Davies’e başka bir feminist ve kadınlara oy hakkı savunucusu olan Millicent Fawcett “toplumsal meselelerde kadınsı ve evcil şeylerin daha çok önem kazanması”nı istediğini ve ulus içerisinde “ev”in aslında “millet” için öncelikli olduğunu belirterek katılıyor (s. 398). Bush’un kadınların yüksek öğrenim hakkı mücadelesinde elde edilen ilerlemeyle ilgili olarak bu mücadelenin oy hakkı gibi diğer reform kampanyalarına kıyasla daha az politize olmuş bir mesele olmasına dikkati çekmesi bu meseledeki birleştiriciliği anlayabilmemiz açısından mühim. Kadının ailevi ve dinî görevlerini öne çıkararak; feminist olsun, kadın oy hakkı savunucusu olsun, muhafazakâr olsun, bütün gruplar aslında aynı merkez noktasından hareket ettiklerini lakin varış noktasının farklılaştığını göstermiş oluyorlar.

Mercek altında olan üçüncü kişi Elizabeth Wordsworth de herşeyden önce aile müessesesine önem verenlerdendir. Kendisi vaktiyle Oxford’un ilk kadın koleji olan Lady Margaret Hall’un müdireliğini yaparken, kadının kadın olarak yetiştirilmesine ve ailesinden başlamak üzere topluma, daha sonra da Britanya İmparatorluğu’nun bütün köşelerinde yapması gereken sosyal hizmete en hazır şekilde yetişmesine ilişkin fikirleri olduğunu yaptığı konuşmalardan ve öğrencilerinin onun hakkında yazdıklarından öğreniyoruz. Wordsworth, bu eğitimin sadece bilgiyle sınırlı kalmaması gerektiğini ve kızların hayal güçlerinin de desteklenmesinin elzem olduğunu söylüyor.

Bush’un makalesinde bahsi geçen muhafazakâr yazarlardan sonuncusu Lucy Soulsby’dır. Lucy Soulsby makalede “dindar bir Anglikan, inanmış bir emperyalist ve kadınların oy kullanmamaları hareketinde aktif” biri olarak tarif ediliyor (s. 402). Soulsby anneliğe çok ihtimam göstermiş ve annenin otoritesini üstün görmüştür. Dört yazar arasında kadın ve erkeğin toplumdaki rolleriyle alâkalı fikrini en açık şekilde beyan eden odur: kadın ve erkeğin birbirinin tamamlayıcısı olduğunu söyler. Aynı zamanda kadınların “kendilerine has vazifeleri için hususi yetenekler”i olduğu üzerinde ısrarla durmuştur.

Makalenin sonuna doğru, bahsi geçen dört kadın yazar için çok önemli olan ve kadın eğitimi konusunun bir nevi fikir babası olduğu anlaşılan Viktoryen dönemi sanat eleştirmeni ve düşünürlerinden John Ruskin'den bahsedilmektedir. "Bir kızın eğitiminin içeriği ve yolu bir erkeğinkiyle aynı olmalıdır, ama bu eğitim çok farklı tarafa yönlendirilmelidir" (s. 403) diyen Ruskin'in bu ifadesinin farklı gruplar tarafından farklı şekillerde algılanıp pratiğe aktarıldığı Bush tarafından belirtilmektedir. Feministler, Ruskin'in bu söylediğinin ilk kısmına göre hareket etmişler, yani kızların erkeklerle aynı eğitimi alabileceklerini ve sonra da bunu aynı mesleklerde veya mecralarda kullanabileceklerini söylemişlerdir. Muhafazakârlar ise aynı sözün ikinci kısmını öne çıkarmış ve bu ifadeyi kadınları en mükemmel şekilde kadın olmaya sevk etmek maksadıyla yönlendirmenin kaynağı olarak kullanabileceklerini ifade etmişlerdir.

Bush, makalesini erken Viktoryen dönemin ideolojisini özetleyerek bitirir: "Anglikan din, Ruskin'in ahlâk felsefesi, toplumsal maternalizm (social maternalism) ve cinsiyetlendirilmiş emperyalizm." Bu çerçeve öyle kapsayıcıdır ki tutarsızlık ya da paradoks olmadan gayet rahat bir şekilde feministi de, kadınların oy hakkını savunanları da, muhafazakârı da içinde barındırabilmektedir. Bush en başta yapmış olduğu argümanını tekrarlar ve feministlerin ve kadınların oy hakkını savunanların kadınların eğitimi konusunun ileri götürülmesinde öncü bir rol oynadıklarını kabul eder, ama bu süreçte muhafazakârların katkısını göz ardı etmenin de haksızlık ve hata olduğunu söyler. Zira köklü üniversitelerde erkek reformcuların riayetkâr şifre çözücülerini gibi davranmak yerine bu muhafazakâr kadınlar kendi görüşlerini söylemek ve eyleme dönüştürmüşlerdir. Bush, makalesine şu cümlelerle nokta koymaktadır. "Feminizm ve antifeminizm tarzı kategoriler tahrik edici derecede elverişli olsalar da bu ikilimden ve Edwardian kadın oy hakkı savunmaları çatışmasından öteye geçmemiz gerekiyor. Ancak böylelikle karmaşık olan Viktoryen toplumsal cinsiyet tartışmasını daha doğru bir şekilde anlamamız mümkün olacaktır." (s. 405).

Modernleştirici Muhafazakârlık: Çin'de Kadınlar için Eğitim

Bailey değerlendirmemize konu olan makalesinde erken 20. Yüzyılda Çin'de Qing Hanedan'ın son yılları ve Cumhuriyetin ilk yıllarında etkisini gösteren, kadınların eğitimi meselesine ilişkin modernleştirici söy-

lemi incelemektedir. Tıpkı Osmanlı'nın son döneminden Cumhuriyet'e geçişte yaşanan topyekûn değişimde özellikle kadın meselesinde söylem düzeyinde izine rastladığımız çelişkili ve ikircikli hal erken 20. Yüzyıl Çin'inde de kendisini göstermektedir. Bir tarafta Batılı kadın imajının etkisiyle gelişen kıyafet/saç/davranış değişimi, diğer tarafta milliyetçi bir ataerkilliğin baskıcı şekillendiriciliği etkisi altında oluşmaya başlayan "yeni kadın". Bu çoklu ve çelişkili anlamlarla şekillenen kadın meselesine yaklaşımda Bailey söz konusu yüzyılın eğitim söyleminin muhafazakâr-reformist-devrimci ayrımını silikleştiren tarafına işaret etmektedir. Kadın imgesinin ya kamusal alanda "aktif vatandaş" ya da evinde geleceğin vatandaşlarını yetiştiren "iyi eş ve feraset sahibi anne" olarak özetlenebilecek iki ana nosyon etrafında oluştuğunu belirtir (s. 218).

Kadınların eğitimi meselesini "modernleştirici muhafazakârlık"¹ diye nitelenen düşünce akımı etrafında ele alan Bailey ağırlıklı olarak erkek yöneticilerin domine ettiği söylemin izini ayrıca eğitim ve kadın dergilerinde de sürmektedir. Kadınların dünyasında bu söylemin yankılarının nasıl olduğu, çok fazla sayıda olmamakla beraber bazı dergilerin editörlüğünü üstlenen ve karşı cinsteki emsallerinin pek çok varsayım ve görüşünü paylaşan kadınlar aracılığıyla anlatılmaktadır. Ayrıca bu dergilerde dillendirilen hararetli tartışmalar üzerinden, dolaylı olarak bu değişimlerden etkilenen kız öğrencilerin tepkilerine de Bailey yer vermektedir.

20. Yüzyılın başında ciddi bir siyasi dönemeçte olan Çin sosyal açıdan kötü durumdadır. Modernleştirici muhafazakârlık düşüncesinden etkilenen reformcular, resmi yetkililer ve eğitimciler geri kalmışlığın ve ahlâkî çöküntünün hem sebebinin hem de çözümünün kadınlar olduğunu öne sürmektedir. Eğitimsiz kadınlar özelde kocaları genelde Çin için adeta birer "parazit" gibi tanımlanmaktadır (s. 229). Gerek bataktan kurtulmak gerekse gelecek nesillerin Batı ile yarışabilecek kapasitede yetişmeleri için kadınların eğitime ihtiyaçları olduğu fikri muhafazakâr reformcular arasında yayılmaya başlamıştır. Bu anlamda kadınların özellikle hijyen, çocuk psikolojisi ve muhasebe alanlarında

¹ Bailey'nin aktardığına göre "modernleştirici muhafazakârlık" E. Young tarafından Yuan Shikai'nin 1913-1915 yılları arasında bürokratik merkezileşmeyi, endüstriyel kalkınmayı ve geleneksel değerlerle desteklenen toplumsal disiplini vurgulayan devlet inşası projesini tanımlamak için kullanılmış bir kavramdır (s. 219).

eğitilmeleri onların sağlıklı ve iyi yönetilen aileler kurmalarını sağlayacak ve böylece de uyum içinde olan, düzenli bir Çin toplumuna kavuşmak mümkün olacaktır.

Modernleştirici muhafazakârlıkta ülkenin topyekûn kalkınması ve iyiliği için kadınların eğitimi savunuluyordu, zira eğitilmiş anne sayesinde eğitilmiş topluma ulaşılacağı fikri benimsenmişti. Buna rağmen bu grup içerisinde kadınlara karşı olan tavırlar farklılık arz ediyordu. Bailey çalışmasında sadece üst ve orta sınıf kızlarına ayrıcalıklı olmasa da alt sınıflardan gelen kız öğrencilere aynı seviyede önem verilmediğinden ve adeta bu kızlara kötü gözle bakıldığından bahsetmektedir. Okullarda verilen derslere ve müfredata gelince, bahsi geçen konuların yanı sıra (yani hijyen, çocuk psikolojisi ve muhasebeden öte) ev işleriyle alakalı dersler verilmekteydi ve bunlara geniş zaman ayrılmıştı. Bailey müfredatın “Öğrencileri ev işlerine âşina kılmak ve aynı zamanda tutumluluk, çalışkanlık ve temizlik adetlerini öğretmek” üzere hazırlandığını yazmaktadır (s. 227-8). Haftada 30 saatlik eğitim süresinin ilk senelerde beş saati daha sonraki zamanlarda ise altı saati ev işleriyle alakalı olan derse ayrılmıştı. Bununla birlikte, muhafazakârların ev işi dersine verdikleri önem derecesi farklılık gösterir. İlk başta muhafazakârların bir kısmı bu eğitimin evde de verilebileceğini ve bu yüzden kızların aslında okula gitmelerinin gerekli olmadığını savunuyorlardı. Lakin daha sonra bu dersin bu kadar önem kazanmış olmasından anlıyoruz ki kızların bu becerileri ancak okulda öğrenebilecekleri kanaatine varılmış ve “gerici, verimsiz ve batıl inanç ve pratiklerden” ancak okulda görebilecekleri eğitimle kurtulabilecekleri görüşü ağırlık kazanmıştır (s. 228).

Kadınların eğitiminin teşvikiyle bir yandan da onları sırf “tüketici” olmaktan çıkarıp “üretici” olarak topluma yararlı bireyler olarak kazandırmak hedefleniyordu. Bu açıdan kadınların eğitimi “başboş, müsrif ve yeteneksiz kadınları verimli, yetenekli ve gayretli ev yöneticilerine dönüştürme çabası” addedilerek savunulmaktaydı (s. 230). “Ev yöneticisi/idarecisi olarak kadın” öyle çok vurgulanıyordu ki ev yöneticiliği adeta profesyonel bir meslek olarak sunuluyor ve bu görüş ev işlerinin Batı’da da bu şekilde anlaşıldığı iddiasıyla destekleniyordu.

Buradan başlayan, kadınların meslekî açıdan neler yapabileceği tartışmasının kadınlara özgü roller meselesine kadar gittiğini görüyoruz. Bu

noktada da pek çok farklı bakış açısının olduğunu söylemek mümkün. Kadınların meslek edinmelerini olumlu değerlendirenler kadınların bu "fıtrî" kapasitelerinin sekreterlik, muhasebecilik, telefon operatörlüğü, avukatlık ve hatta tren ve otobüs şoförlüğü gibi mesleklerde onları başarılı kılacağını öne sürüyorlardı (s. 233). Bunun aksini düşünerek başlayanlar ise, kızların eğitimden sonra kendileriyle alakalı yanlış fikirler edindiklerini söyleyip hayıflanmaktaydılar. Bailey, dergilerde kızların kıyafetleri, tutumları ve davranışları hakkında yapılan eleştirilere bakarak aslında aynı zamanda kızların eğitime nasıl yaklaştıklarına ilişkin ipucu elde etmenin mümkün olduğunu düşüncesindedir. Hissedilen en büyük korku bir süre sonra eğitilmiş kızların asıl görevlerinin ailelerine karşı olduğunu unutmaları ve daha özgürce hareket etmeye başlamalarıdır. Kız öğrencilerin aktif bir şekilde kuralları veya okul yönetimini protesto etmeleri, greve gitmeleri ve "sivil evliliklerin", yani ebeveyn-den izin alınmadan yapılan evliliklerin, sayılarının artması bu korku ve tenkit ikliminin hem kaynağı hem de hedefi haline gelmekteydi.

Genel çerçevede Çin'de kadınlar hakkındaki görüşlere bakıldığında kadınların her daim problemlerin kaynağı olarak görüldüklerini anlıyoruz. Bailey bu durumu şöyle aktarıyor: "1911'den önceki eğitim söylemi Çin'in çöküşünün suçunu kadınların üstüne nasıl yıktıysa, 1912'den sonra gelen çoğu eğitimci de ahlâkî rahatlığı ve sosyal nizamsızlığı modern eğitim almış kadınların üzerine yıktı" (s. 237). Bu yaklaşım aslında sadece eğitilmiş kadınlarla sınırlı değildi, eğitimsiz kadınlar da suçlanıyor ve "asalak", "dedikoducu" gibi sıfatlarla tanımlanıyorlardı.

Sonuç olarak Bailey özellikle kadınların eğitimi nasıl karşıladıkları konusunun daha derinlemesine analiz edilmesi gerektiğinin altını çizmektedir. Bailey, eğitim gören kadınlara karşı yapılan eleştirilere bakarak onların kendi bireyselliklerini çok farklı tarzlarda ortaya koymaya başlamış oldukları, hatta bunu kıyafet ve saç şekilleriyle iddialı bir biçimde yaptıkları kanaatine varmaktadır. Kadınlar için, eğitimin sunacakları; kadınlarda eğitimin riayet, itaat ve tevazû olarak tezahür etmesini isteyenlerin beklentilerinin tam zıttı idi. Bailey'e göre, "Kadınların okul protestoları ve grevlerine katılmaları ve umumi gösterilere iştirak etmeleri onların bu [modernleştirici] muhafazakâr düşünceyle olan çekişmelerini göstermektedir." (s. 241).

Değerlendirme

Bailey ve Bush'un makaleleri kadınların eğitimi konusunu ele alırken coğrafi bağlam olarak çok farklı yerlerden bahsetseler de bize bazı ortak noktalar sunmaktadırlar. Aralarındaki ilk ortak nokta, 20. Yüzyıl Çin ve Britanyası'ndaki muhafazakâr yazarların kadın eğitimi mevzuunu bunu kadınların kendilerine has özelliklerini geliştirmek için eğitilmeleri gerektiğinden hareketle ele alıyor olmalarıdır. Bu, Çin'de de, Britanya'da da kadınlara has özelliklerin olduğuna ilişkin ortak bir varsayıma dayanmaktadır. Ayrıca her ikisinde de eğitimin bu özellikleri pekiştirme aracı olacağı yaklaşımı hakimdir. Her iki ülkede, kadınların kendilerine has özelliklerinin geliştirilmesinin gerekliliği fikrinin ev dışına taşacak biçimde farklı bir boyuta taşındığı görülmektedir. Çin'de bazıları, kadınların belli meslekler için daha uygun olduklarını ve bu mesleklerin içinde tren ve otobüs şoförlüğünün dahi olduğunu söylerken; Britanya örneğinde aileden topluma, toplumdan Britanya'ya, Britanya'dan ise bütün imparatorluğa doğru genişleyen bir çerçevede kadınların kendilerine has yeteneklerini sosyal hizmette kullanmaları bahis konusu edilmektedir. Buradan hareketle aslında bunlarla bağlantılı üçüncü bir ortak noktadan bahsetmek mümkün: kadınların kendilerine has yeteneklerini pekiştirecek şekilde eğitildikten sonra bu yeteneklerini ülkenin veya imparatorluğun iyiliği için kullanmaları. Bush'ta da Bailey'de de muhafazakârlar tarafından toplum düzenine verilen önemin altı çiziliyor ve kadınların eğitilmesine özellikle gelecek nesilleri yetiştirmeleri babında ciddi ehemmiyet verildiği kaydediliyor.

Kadınların eğitimi konusunun Çin'in de Britanya'nın da ciddi siyasi buhranlar yaşadıkları dönemlerde ele alınmış olması iki makalenin benzerlik arz ettiği bir diğer noktadır. İncelenen tarihi kesitte, Çin'de sonu gelmiş bir imparatorluktan cumhuriyete geçiş dönemi yaşanmaktadır ve bunun ardı sıra komünizmin yayılması söz konusudur. Britanya'da bu kadar kapsamlı bir değişim yaşanmamıştır. Ancak parlamentoda, özellikle kadınların oy kullanma hakkıyla alakalı olarak ve çok daha ileri boyutta siyasette söz hakkı olmaları konusunda ciddi çalkantılar olmuştur.

İki makaleyi farklılaştıran en önemli husus ise Bush ve Bailey'nin kadın eğitimi konusunu ele alırken yöneldikleri kaynaklardır. Bush özellikle kadın yazarlar üzerinden kadın eğitimi konusunu tartışıyor ve

gerektiğinde muhafazakâr kadınların yanı sıra feminist veya sufrajist yazarlardan da bahsediyor. Bush'un hususi olarak incelediği dört muhafazakâr kadın üst sınıf ailelerden gelen, kişisel bağlantıları ve akademik tartışmalara dahil olabilmelerinin önünü açan evlilikler yapmaları sayesinde kazandıkları itibarla kadınların eğitimi mücadelesinde etkin olabilmiş isimlerdir. Bailey'nin makalesinde kadın yazarların elinden çıkmış herhangi bir kaynaktan bahsedilmiyor. Bailey çalışmasının neredeyse tamamını erkek muhafazakârların yazdıklarının üzerinden oluşturuyor. Eğitim ve kadın dergilerinde çalışan kadınların erkeklerin domine ettiği muhafazakâr görüşe katılmaları dışında kadın dünyasındaki yansımaları öğrenemiyoruz. Nitekim bu duruma Bailey de işaret ediyor ve bu konuda derinlemesine araştırmalar yapmanın gerekliliğinin altını çiziyor. Bailey'nin makalesinde bahsedilen yazarların kadına bakışının oldukça negatif anlamlara yüklü olduğunu söyleyebiliriz. Söz konusu yazarlar kadını toplum içinde problem yaratan bir varlık olarak görüyorlar ve eğitimde müfredattan kurallara kadar her alanı, kadınların giyimini, davranışını, fikirlerini yani her şeyini kontrol etmeye çalışan bir tavırla kurguluyorlar. Erkekler için böyle bir uygulama yok ya da belli uygulamalar olsa bile kadınlara uygulananlar kadar sıkı olmadığı anlaşılıyor. Burada bir tutarsızlıktan bahsetmek mümkün: kadınlar hem parazit gibiler, kocalarının cüzdanlarını ve toplumun ahlakî seviyesini düşüren varlıklar hem de toplumu düşmüş olduğu çukurdan kurtarabilecek yegâne unsurlar.

Makalelerinde ele aldıkları kâh benzeşen kâh farklılaşan tartışmaların ışığında iki yazarın aynı kanaate varmış olduğunu görüyoruz: kadın eğitimi konusunda daha kapsamlı araştırmaların yapılmasının gerekliliği. Sadece genel olarak değil, muhafazakârların bu konuda nasıl düşündüğüyle alâkalı da daha çok araştırma yapılması gerekiyor. Hem Bush'un hem de Bailey'nin söylediği veçhile, polarize eden salt ikili görüşlerden kurtulmak elzem ki meselelere daha geniş bir perspektiften bakabilelim. ▽

